

Доброго дня! Тема уроку. Іван Нечуй-Левицький. Життя і творчість письменника як новий імпульс української літератури. «Кайдашева сім'я» - соціально-побутова повість-хроніка

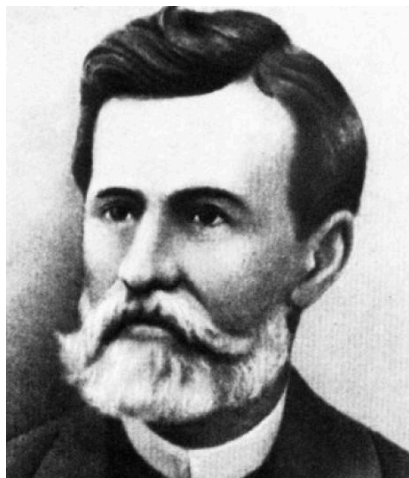
Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

1. Проблемне питання.

- Що таке сім'я і яка її роль у суспільстві?

- **Нечуй-Левицький Іван Семенович**

**НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ - ПИСЬМЕННИК, ЯКИЙ ПРОТИСТОЯВ
РУСИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ**

2. Життєвий і творчий шлях І.С.Нечуя – Левицького.

Завдання: упродовж розповіді скласти літературний паспорт письменника.

Надросянське селище **Стеблів**... Там, «де річка Рось повертає на схід сонця, вдарившись у високу, рівну, як стіна, скелю», на горі стояла хата священика Семена Степановича Левицького, у якій 25 листопада 1838 року народився майбутній письменник (нині це містечко Стеблів Корсунь-Шевченківського району Черкаської області). Пізніше він писав: «Я, брат та сестра спали в кухні на полу поряд зі своєю нянькою, бабою Мотрею... В кухні дівчата співали за роботою, і я навчився всіх пісень, які тільки вони співали, бо сам дуже любив пісні.»

Українську народну пісню не раз чув Іван з уст матері **Ганни Лук'янівни** Трезвинської – жінки веселої, «говорючої і співучої», на руках якої було все господарство на дворі і в полі». Баба Мотря часто розповідала дітям казки, яких знала силу-силенну.

Батько письменника **Семен Левицький**, сільський священик, був людиною прогресивною, національно свідомою, цікавився історією, особливо зачитувався «**Літописом Самовидця**» та виявляв великий інтерес до слова

Шевченка, збирав казки фольклору. Він старався допомогти селянам порадою і ділом, започаткував навіть школу для кріпацьких дітей, до якої разом з сільськими дітьми ходив священник Івась. Семен Левицький потреби свого інтелекту задовольняв тим, що виголошував проповіді українською мовою, поставив будинок, в якому мав намір помістити громадські крамниці. Діяльність батька, його читацькі інтереси, ставлення до Шевченка не могли не вплинути на формування поглядів сина...

Душею і справжнім господарем у сім'ї була мати Івана – жінка грамотна, трудолюбива, веселої вдачі, співуча. «За роботою все, було, співає українські пісні», - згадував Нечуй-Левицький. У вільний від роботи час вона читала дітям книжки, розповідала щось цікаве. Ганна Лук'янівна походила з селянського роду, розмовляла чудовою українською мовою, прекрасно співала, знала сотні народних прислів'їв, приказок, загадок. Материнське виховання суттєво доповнювалось піклуванням няньки Івана, баби Мотрі, яка теж любила співати, водила малого Івана з собою по вечорницях, весіллях, похоронах. «Я скрізь бував з нею і змалку придивлявся до народного життя», - відзначав письменник у своїй біографії.

Іван був найстаршою дитиною у сім'ї, ріс допитливим і розумним хлопчиком. Батько мав велику бібліотеку, цікавився історією. Оскільки батьківщина майбутнього письменника славилася героїчним минулим, Івась з дитячих літ чув про **Івана Гонту**. Безумовно, що і слава геніального земляка Тараса Шевченка, і його творчість теж позначилися на становленні юного Левицького як митця.

Коли Івасеві минув сьомий рік, його відвезли на науку в **Богуслав**. Добре підготовлений дядьком, материним братом, Левицький вступив не до підготовчого, а відразу першого класу Богуславського духовного училища. Заклад містився при монастирі, умови навчання були важкими, дисципліна строгою.

Педагогічний колектив училища був неоднорідний. На все життя Івась запам'ятав романтика географа Креховського, який зоряними вечорами показував учням небо, а також учителів Черняка і Лихнякевича, котрі дійсно були знавцями і любили педагогічну працю. Зате інспектор Страхов цілком оправдовував своє прізвище – діти тремтіли від його погляду. Іван Нечуй-Левицький згадував: «Він в суботу після уроків викликав провинників в широкий коридор, ставив їх рядком, брав лозу і сам «давав палі»... Менші школярі кричали на все горло. Увесь довгий рядок заливався слізьми. Решта учеників по одчинених класах слухала ті крики»...

Чотирнадцятирічним хлопцем приїхав Іван до **Києва**, щоб продовжити освіту в духовній семінарії. Місто вразило його не стільки дивами, про які наслухався від сільських жінок-прочанок, скільки своєю величчю, красою могутнього Дніпра.

Мешкав разом із трьома братами на **Подолі**. На власні заощадження купував книжки світські: Сервантеса, Шатобріана, Данте, Вальтера Скотта. Та найбільше зачитувався «Кобзарем» Шевченка.

На останньому курсі семінарії Нечуй-Левицький тяжко перехворів закінчив її геть знесиленим. Рік пробув у батька, а рік учителював у Богуславському духовному училищі. Самостійно вивчав німецьку мову.

У 1861 році Іван Левицький став студентом **Київської** духовної академії. Воля, скасування кріпацтва, щирі помисли інтелігенції служити народові не були чужими й для духовного закладу. Студенти налагодили зв'язки з київським університетом, стали членами таємного товариства.

Не задовольняючись старими підручниками, якими користувались у закладі, допитливі учні самотійно поповнювали свої знання з новіших книжок. Але цього було їм не досить. Жадібність Івана до знань не задовольняла бібліотека. Тому він за гроші, які батько давав на гостинці, купує одну книжку за другою...

Саме в цей час Іван Семенович спробував писати українською мовою. Через вроджену скромність юнак таївся навіть від батька. Серед друзів теж мало хто знав, що Іван взявся за перо. Та й особливо розповідати про це всім було небезпечно, оскільки писати мовою його народу тоді було заборонено.

Закінчивши духовну академію й одержавши звання магістра богослов'я, Нечуй-Левицький порушує родинну традицію – рішуче відмовляється від духовної кар'єри і їде вчителювати до **Полтави**. Там стає викладачем в Полтавській духовній семінарії, читаючи студентам російську мову та літературу, історію, риторику. Початкуючий письменник знав, що його буде звільнено з роботи в духовній семінарії, коли стане відомо що він пише твори українською мовою, проте...

А далі була викладацька діяльність у містах **Калуші, Седлеці, Кишиневі**. Водночас Іван Нечуй-Левицький займається літературною роботою. У цей час пише і публікує ряд своїх найкращих творів: «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Бурлачка», «Старосвітські батюшки та матушки» та ін.

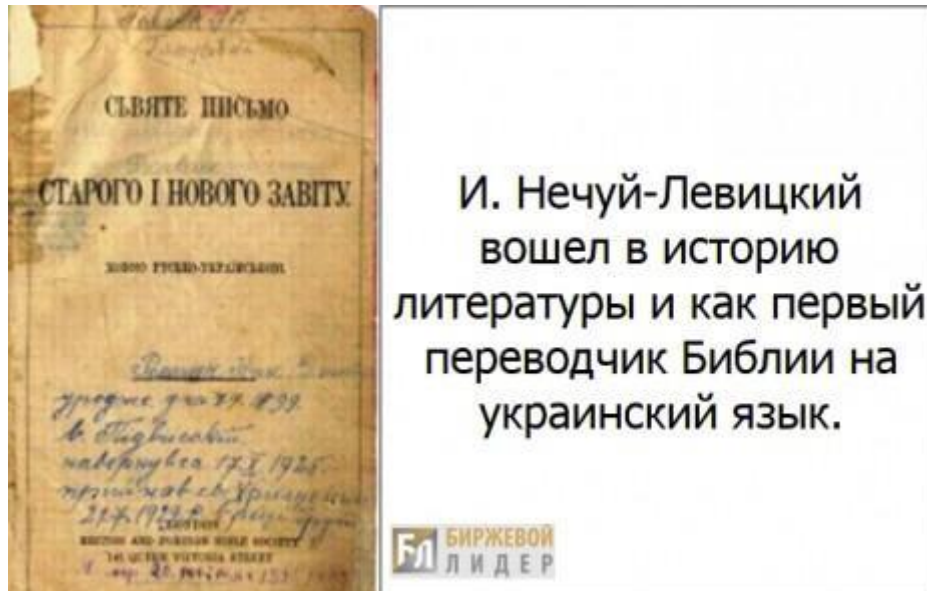
Одне слово, молодість письменника була безхмарною. У м. **Седлеці** він вдало зіграв роль Петра в «Наталці Полтавці» І. Котляревського. Було і кохання...

Учитель: Так, справді, було і кохання. Приходило воно до митця аж двічі, коли вчителював у Седлеці. А одружитись не судилося... У своїй біографії він зазначав: «З першою директор не порадив. Як дочувся, що я залицяюся, так по мене і спитав, чи це правда. Я сказав, що правда і хочу з нею одружитися. А він каже: «Не годиться педагогові дружити з такою, що що амазонкою з офіцерами кататися їздить. І одружившись, їздитиме. Який же це приклад юношеству»? Та як почав, як почав, то таки й роззяв. А гарна була, тендітна така...

А з другою сестра роззяла. Каже: «Як ти житимеш із сім'єю на своє жалування? То ти як сам, то сто рублів наче великі гроші, а з сім'єю вони ніщо. Та ще жінка схоче по балах їздити, та треба їй убори справляти. Де ти грошей набереш?» І з цією роззяла. А вже зовсім був злагодився. І в Варшаву їздив: одержі насправляв і рояль «купив оцей, що й зараз у мене»...

Музика... її дуже любив письменник. Як уже згадувалося, цю любов привила у дитинстві його мати, стара нянька Мотря, згодом учитель-улюблениць Черняк, на уроках співів якого хлопці разом з учителем залюбки співали. Може, саме на цих заняттях зародився в Нечуя-Левицького справжній потяг до музики, особливо фортепіанної...

До речі, про одруженні. Ця тема порушена у I розділі повісті Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Твір було опубліковано у 1879р. Придивімося до чоловічої половини сім'ї Кайдашів. Чим живуть? Про що мріють?

І. Нечуй-Левицький увійшов в історію літератури і як перший перекладач Біблії українською мовою (спільно з Кулішем і Пулюєм). Книга була видана у Відні у 1903 році. Письменник перевів четверту частину Біблії. До речі, письменник хотів, щоб український варіант Біблії був перевиданий, оскільки, на його думку, редактори засмітили текст діалектизмами і русизмами. Цікаво, що видання українського тексту Біблії і продаж його в Росії були заборонені духовної цензурою.

Наступні покоління літераторів вчилися у Нечуя-Левицького уважному спостереженню за життям, вмінню відтворювати живі людські характери, точно, правдиво відображати не лише характери, але і глибину психології особистості.

"Придивляйтесь до народного життя, помічайте типи селян, розпитуйте про всілякі сільські історії, і таким сама повість наскочить на Вас, а чого не вистачить, то покличете на допомогу силу творчості, бо саме життя рідко коли дає цілу повість. Треба життя пропустити через свою душу".

Літературознавці одностайно відзначають, що без творчості І. Нечуя-Левицького неможливо уявити розвиток української повісті та роману, які були вдосконалені П. Мирним, І. Франком, М. Коцюбинським та ін. Ці великі творці, яких знають у всьому світі, багато в чому спиралися саме на творчість Нечуя-Левицького. Навіть сьогодні до його досягнень звертаються багато хто з сучасних письменників, в тому числі зарубіжних і, оскільки книги класика української літератури перекладені багатьма мовами світу, включаючи білоруську, російську, німецьку, чеську, польську, молдавську, угорську та ін.

Увічнення пам'яті І. Нечуя-Левицького.

Згідно з Постановою Ради Міністрів України від 9 жовтня 1968 року в у Стеблеві був створений Літературно-меморіальний музей І. С. Нечуя-Левицького. Слід зазначити, що на добровільних засадах музей працював з 1960 року.

Біля музею встановлено пам'ятник І. Нечую-Левицькому.

Літературно-меморіальний музей І. С. Нечуя-Левицького знаходиться у відновленому пам'ятнику історії - будинку, в якому жила сім'я І. Нечуя-Левицького. Крім власне музею до меморіального комплексу відносяться "іменні" скелі Нечуя Левицького та Адама Міцкевича: "Бурлачка" і "Сфінкс", могили батька і діда письменника - священиків Стефана і Симеона Левицьких. Поруч із приміщенням музею встановлено бронзове погруддя письменника, а неподалік - пам'ятник Нимидорі, героїні повісті І. Нечуя-Левицького "Микола Джеря".

На честь Івана Нечуя-Левицького названо вулиці в багатьох українських містах, у тому числі Києві, Львові, Чернівцях, Луганську, Черкасах, Харкові, Полтаві та ін.

У 1984 р. в Києві встановлено меморіальну дошку на фасаді будинку по вул. Володимирській, 42, де розміщувався літературно-мистецький клуб, в діяльності якого брав участь і Нечуй-Левицький, а також Леся Українка, Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Панас Мирний та інші уславлені представники культурної еліти України.

У Києві в 2012 році був відкритий сад з п'єс Нечуя-Левицького та Старицького.

З 1993 року щорічно за високохудожнє втілення творчості українського національного характеру присуджується літературно-мистецька премія імені Івана Нечуя-Левицького.

З 1991 року виконкомом міської ради міста Біла Церква за досягнення в галузі літератури, образотворчого мистецтва, виконавської діяльності та народних промислів присуджується щорічна премія імені І. С. Нечуя-Левицького.

Літературно-меморіальний музей Івана Нечуй-Левицького в Стеблеві

Пам'ятник Івану Нечую-Левицькому біля Літературно-меморіального музею в Стеблеві

Пам'ятник Немидорі, героїні повісті Микола Джеря

Меморіальна дошка в Києві

Ще одним безцінним для української літератури досягненням І. Нечуя-Левицького стало те, що він набагато розширив можливості відображення психології людини. І не тільки селян, а й представників аристократії, інтелігенції, робітників, духовенства.

Багато герої творів Нечуя-Левицького символізують прояв українського національного характеру - письменник особливо підкреслював багатство внутрішнього світу, почуття власної гідності, самоповаги, властиві українцям.

Іван Нечуй-Левицький підкреслював у своїх творах самотні, унікальні риси українського народу без ідеалізації. Навпаки, він одним з перших в національній літературі заявив про необхідність всебічного, правдивого аналізу народного життя в усьому його різноманітті, включаючи навіть "найгемніші" риси селянського побуту і психіки.

Все це знайшло відображення в багатьох творах класика, але найяскравіше проявилось в повісті "Кайдашева сім'я", яка досі є однією з найбільш популярних в Україні та світі, по якій поставлені численні спектаклі і знято художній фільм.

Повість Івана Нечуя-Левицького "Кайдашева сім'я", як і в часи класика, одна з найбільш популярних в сучасній Україні. А вистави, поставлені за нею, незмінно збирають аншлаги. Приголомшливий успіх мав і однойменний фільм, який тільки в одному youtube за 2012 рік переглянуло більше як 113 000 чоловік.

Цікавий факт: свого часу критики з подивом відреагували на появу "Хмар". Нечуя-Левицького звинуватили в тому, що він відійшов від зображення побуту

села - теми №1, на їхню думку, для української літератури того часу. Однак "Хмари", як і "Над Чорним морем", - історична заслуга письменника, який не побоювся всупереч канонам консервативних моралістів взяти нову планку - збагатити національну літературу новою оригінальною темою (інтелігенція, тема "нової людини" з її демократичністю, любов'ю до національної культури, протестом проти пригноблення народу), одночасно розширивши жанрові можливості прози.

"Нова людина" Нечуя-Левицького широко вірить у силу знань і освіти. Для неї це "золоті ключі", які можуть звільнити народ від національного і соціального гноблення.

2. Робота з таблицею.

- Розгляньте (або складіть) таблицю, яка б відображала жанрово-тематичну різноманітність творчості І. Нечуя-Левицького.

Тематика творів	Приклади
Селянська	Повісті «Дві московки», «Микола Джеря», «Бурлачка», «Кайдашева сім'я»; оповідання «Баба Параска та баба Палажка»
Життя інтелігенції, духовенства	Повісті «Причепи», «Старосвітські батюшки та матушки»; роман «Хмари»; комедія «Кожум'яка»; оповідання «Афонський пройдисвіт»
Історичні твори	Драма «Маруся Богуславка»; романи «Князь Єремія Вишневецький», «Гетьман Іван Виговський»
Етнографічні розвідки	«Світогляд українського народу від давнини до сучасності»
Літературно-критичні статті	«Сьогочасне літературне прямування»; «Українство на літературних позах з Московщиною»

3. Історія написання та видання повісті «Кайдашева сім'я».

4. Прототип повісті.

5. Словникова робота.

- **Повість** — великий за обсягом твір, у якому докладно розповідається про цілу низку подій, що висвітлюють життя одної чи кількох дійових осіб.
- **Соціально-побутова повість** — художній твір, у якому картини родинного життя, побуту героїв зображені на фоні якихось соціальних подій чи зв'язані з певними суспільними обставинами і пояснюються ними.

6. Своєрідність композиції і стилю

..... У першій редакції повісті розв'язка була іншою: груша все розросталася і все призводила до сварок між сім'ями братів Кайдашів.

7. Міні-диспут.

«Чи вірить читач, що разом із засохлою грушею припинилися сварки між Кайдашами?»

8. Міні-дослідження. Складання таблиці.

«Що дає підстави визначати твір «Кайдашева сім'я» як соціально-побутову повість, реалістичний твір?»

<u>Соціальне</u>	<u>Побутове</u>
Бідність селянства, темнота, забобонність, відсутність культурного впливу; пияцтво. Роз'єднаність, байдужість до громадських справ (історія з горбом). Малоземелля. Довірливість і зрадливість у громадському житті (історія з викупом шинка.) Високі податки, наймитування	Розподіл і виконання домашньої роботи. Патріархальний уклад родини, натуральне господарство. Вірування, звичаї, обряди українців (ходіння на прощу, оглядини, національний одяг, знахарство) тощо

9. Скласти паспорт повісті «Кайдашева сім'я».

10. Метод «Прес».

1. Прочитайте кінцівку твору, що становить його розв'язку

(«Діло з грушею скінчилось несподівано. Груша всохла, і дві сім'ї помирились. В обох садибах настала мирнота й тиша».)

Так закінчується повість у другій редакції. У першому ж виданні була така кінцівка:

«Діло з грушею не скінчилось й досі. А груша все розростається і вишир, і вгору, та родить дуже рясно, неначе зумисне дратниться з Кайдашами та їх жінками, а здорові, як горнята, груші й досі дратують малих Лаврінових та Карпових дітей».

Висновок

Отже, в такому варіанті і розв'язка твору була інша, більш реалістична: життя двох сімей лишається незмінним, бо й соціальні умови залишаються ті ж самі.

Нечуй-Левицький, як бачимо, виступає у своєму творі як справедливий, суворий суддя. І це було новим, революційним кроком у розробці теми села. Від співчуття знедоленому селянству, розкриття його тяжкої долі, піднесення позитивних сторін його життя, тобто того, що було характерне для Квітки-Основ'яненка і Марка Вовчка, Нечуй-Левицький не відмовляється.

Він бачив у селянині великого трудівника, володаря поетичної душі, творця перлин народної творчості, але й бачив ті умови соціального побуту, які породжували темноту, суєвір'я, приватновласницьку психологію. Думка про «двоїсту природу» селянина неоднорозово проходить червоною ниткою у творах І. С. Нечуя-Левицького.

Домашнє завдання

1. Скласти запитання за життям і творчістю І.Нечуя-Левицького (с.12-13).
2. Виписати цитати до характеристика персонажів повісті «Кайдашева сім'я».
3. Прочитати повість «Кайдашева сім'я». (с.19-41)